

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN NORMATİF GÜCÜ: KAVRAMSAL BİR İNCELEME

Fatmanur KAÇAR¹
Kübra ÖZTÜRK²

ÖZ

Avrupa Birliği (AB), temelleri yüzyıllar öncesine uzanan ve siyasi anlamda barışı sağlamak adına ekonomik hedeflerle yola çıkan bir projedir. Kolay tanımlanamayan, sui generis yani nevi şahsına münhasır bir yapıdır. Kendisine atfedilen birtakım özellikler ile birlikte söylemleri ve politikaları göz önüne alındığında AB, literatürde hem normatif hem sivil hem de medenileştirici güç gibi çeşitli tanımlamalarla karşımıza çıkmaktadır. Zaman zaman ise, atfedilen bu sıfatlarla üstlendiği misyonları gerçekleştirme aşamasında başarısızlıklarıyla eleştirilmektedir. 2012 yılında verilen Nobel Barış Ödülü, Afrika'ya yaptığı ekonomik ve insani yardımlar ya da Arap Baharı'nda uyguladığı ambargolar gibi bazı durumlar düşünüldüğünde AB'yi sınırlı da olsa, normatif güç olarak değerlendirenler çoğunluktadır. Ancak ortaya çıkan yeni küresel krizler ve bölgesel sorunlar bu misyonların sorgulanmasını ve güncelliğine dair tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu durum yeni bir kavramsal tartışmayı da gerekli kılmaktadır. Bu çalışma ile AB'nin normatif gücü, güncel gelişmeler ışığında sorgulanacak ve tartışılacaktır.

***Anahtar Kelimeler:** Avrupa Birliği, Normatif Güç, Krizler
Jel Kodları: F51, N40, N44.*

A CONCEPTUAL ANALYSIS OF THE NORMATIVE POWER OF THE EUROPEAN UNION

ABSTRACT

Having its philosophical roots dating back to centuries ago, and setting out its journey with economy-related objectives, the European Union (EU) is a peace project in political terms. Difficult to define and categorize, the EU has a sui generis structure. When certain characteristics and discourses attributed to it is considered, the EU appears with various nomenclatures describing it as a normative, civilian or civilizing power. nomenclatures. Occasionally, the powers attributed to the EU might emerge as criticisms

¹ Araştırma Görevlisi, Marmara Üniversitesi Üniversitesi, AB Enstitüsü, AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, fatmanur.kacar@marmara.edu.tr

² Araştırma Görevlisi, Marmara Üniversitesi Üniversitesi, AB Enstitüsü, AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, kubra.ozturk@marmara.edu.tr

against it as well. Being awarded Nobel Peace Prize in 2012, its economic and humanitarian aids to Africa, its relatively effective embargos in the Arab Uprising might be considered as examples of its normative power. However, certain ongoing global and regional crises has rendered the normative power Europe discourse questionable once more, rendering the bringing up the conceptual debates necessary. This study aims to question the normative power Europe discourse conceptually.

Keywords: *European Union, Normative Power, Crisis*

Jel Codes: *F51, N40, N44.*

GİRİŞ

Avrupa Birliği'nin (AB) ontolojik yapısına dair tartışmalar kuruluşundan bu yana hem siyasi hem akademik mecraların gündemini oldukça meşgul etmiştir. Birlik, bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı'nın tahrip ettiği kıtayı yeniden inşa etmek üzere ekonomik bir Birlik olarak kurulmuş olup, süreç içerisinde kültürel, siyasi ve sosyal yönleri de ağır basan siyasi bir oluşuma evrilmiştir. Bu süreçte, Üye ülke sayısı da artmış ve politika alanları da evrilip gelişmiştir. Bir yandan da AB'nin devlet benzeri bir oluşum mu olduğu yoksa salt bir uluslararası organizasyon mu olduğu tartışmaları yapılmıştır. Pek çok akademisyen tarafından hem devlet benzeri özelliklere sahip olan hem de uluslararası organizasyonların özelliklerini taşıyan bir yapı olduğu görüşü dile getirilmiştir. Öte yandan, nitelikli çoğunluk oylaması, Birlik ve üye ülkeler arasında özel bir yetki paylaşım sistemi gibi kendine özgü kavramlar/durumlar geliştiren *sui generis* yani nevi şahsına münhasır bir oluşum olarak kabul görmektedir.

Ontolojik yapısının yanı sıra, Birliğin epistemolojik özelliklerinin de tartışmalı olduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle, ne tür rollerin AB'ye atfedilebileceği ya da AB'nin –eğer bir güç ise- ne tür bir güç olarak nitelendirilebileceği de tartışmalıdır. AB'nin söylemine göre, AB'nin uluslararası arenada oynadığı roller barışa katkı sağlama, sorumlu bir komşu ve kalkınma ortağı olma, insan hakları savunuculuğu, Birleşmiş Milletler ortaklığı, küresel güvenlik için bir güç olma, krize müdahale ve insani yardım destekçiliği, iklim değişikliğinde eylem savunuculuğu, ticaret bloğu ve genişleyen bir birliği içerir. Bu roller aracılığıyla Birliğin kendini temsil ettiği ve böylelikle insanların, ülkelerin Birliğe dair beklentilerinin ve Birliğe dair ideallerin şekillendiği ileri sürülebilir. Bu noktada, AB'nin ne tür bir güç olarak nitelendirilebileceği sorgulanabilir.

Bu bağlamda, Birliğin yaptığı ticaret anlaşmaları göz önünde bulundurulduğunda, AB'nin ekonomik gücü ve ticari bir blok olduğu açıkça görülebilir. Yukarıda bahsedilen rollerden bazılarını da kendi sınırları

dahilinde sahip olduğu ileri sürülebilir. Ancak, Manners'ın AB'nin normatif gücüne değinen makalesindeki iddiaları göz önünde bulundurulduğunda, belli bir süreliğine ya da bazı olaylar çerçevesinde AB'yi normatif bir güç olarak değerlendirmenin mümkün olduğu görülür. Özünde normatif güç kavramı, AB'nin amaçlarına demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları öncelikleri gibi normatif araçlarla eriştiğini fakat bunun da ötesinde AB'nin diğerleri için neyin normal neyin normal olmadığına karar verme gücünü ifade eder (Manners, 2002: 235-58). Belki biraz aşırı olarak nitelendirilebilir, fakat AB özellikle bölgesel konularda komşularının problemlerinin nihai çözücüsü olarak görülmektedir. Çatışma ya da kriz yaşayan ülkelerin bazı medya kanalları incelendiğinde AB'ye atfedilen bu beklenti gözlemlenebilir. Dahası, AB'nin kendi söylemleri de üzerine etiketlenen bu imajı destekler niteliktedir.

Fakat yıllar geçtikçe AB'nin normatif bir güç olarak küresel meselelerdeki etkinliği sınırlı kalmış, böylelikle AB'nin normatif bir güç olarak tanımlanması hususu sorgulanmaya başlamıştır. Kısaca gücün ne anlama geldiğine değindikten sonra bu çalışmanın birinci bölümünde AB'nin normatif gücünün kavramsal ve teorik olarak analizi yapılarak, bu kavrama yöneltilen eleştiriler irdelenecektir. Çalışmanın temel argümanı, AB'nin tartışmalı ontolojik ve epistemolojik yapısının yanı sıra, normatif güç kavramının da kendi içinde sorunlu olmasından mütevellit, AB'nin yarattığı ve inşa ettiği normların Avrupa kıtasında belli başlı kriterler eşliğinde uygulanabilir olmasına rağmen, küresel bazda geçerliliğinin oldukça kısıtlı olmasıdır.

NORMATİF BİR GÜÇ OLARAK AVRUPA'YI YENİDEN İNŞA ETMEK

Avrupa'nın normatif gücünü incelemeyen önce güç kavramına değinmekte fayda vardır. Türk Dil Kurumu güç kavramını; fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet ve efor olarak tanımlamaktadır. Morgenthau'ya göre güç kavramı ise, bir ilişki türü olmakla beraber aynı zamanda uluslararası politikanın en temel amacıdır. Buna ek olarak, güç Morgenthau tarafından amacın gerçekleştirilmesi için bir araç olarak tanımlarken Holsti tarafından da bir ülkenin sahip olduğu imkân ve hareket kabiliyetini ödül, ceza, ikna ve zorlama gibi yöntemler kullanarak karşı tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda değıştirebilmesi olarak tanımlanmıştır (TUİÇ Akademi, Güç Kavramı). Güç kavramı, doğası gereği ağırlıklı olarak realist teorisyenler tarafından çalışılıp kavramsallaştırılmıştır.

Realistlere göre güç kavramı ulus-devletlerin sahip olup sürekli muhafazasını sağlamaya çalıştıkları bir kavramdır.³ Fakat diğer taraftan, teorilerin ölçeği genişledikçe güç kavramı realizm ekseninden kayıp farklı açılardan da tanımlanmış ve kavramsallaştırılmıştır. Örneğin inşacı bakış açısı, “güç” kavramının yalnızca kimliğin ve sahibinin bir boyutu olduğunu, zaman içinde inşa edildiğini, devletler ya da aktörler arasındaki karmaşık ilişkiler sürecinde şekillendiğini öne sürer.⁴ Bu bağlamdan hareketle, AB’nin bir güç olup olmadığı ve güç olarak değerlendirilecekse nasıl bir güç olarak değerlendirilebileceği sorusu ortaya çıkmaktadır. En popüler olduğu dönemlerde Birlik sivil bir güç olarak nitelendirilmiştir.⁵ Süreç içerisinde, Birliğin ilişkilerini “yumuşak gücü” (Nye, 2004) aracılığıyla da idame ettirdiği savunulmuştur. Manners’ın çalışmalarında ise, 2001’den itibaren Birliğin normatif bir güç olup olmadığı çeşitli örnekler üzerinden tartışılmıştır (Manners, 2002). Manners, Duchene’nin sivil bir güç olarak Avrupa söylemine karşılık, AB’nin ekonomik, sosyal dayanışma ve sürdürülebilir barış konusundaki tercihlerinin AB’nin normatif gücünün en belirgin izleri olduğunu öne sürer. Ayrıca, ona göre AB’nin normatif farklılığı tarihsel bağlamından, melez idare şeklinden ve siyasi-yasal oluşumundan kaynaklanmaktadır (Manners, 2002: 240).

Ek olarak, Manners’a (2002) göre AB’nin güvenlik ve savunma konularında küresel bir aktör olma amacı ancak normatif gücünü artırabilmesiyle mümkündür. Manners’ın (2002) tanımlaması uyarınca bir aktörün normatif güç olarak kabul edilmesi için uluslararası alanda dünyanın geri kalanıyla yürüttüğü ilişkilerini belirli normlara dayandırıyor olması ve bu durumun süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Yıldız’ın da alıntılıdığı üzere demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, sosyal dayanışma, temel hak ve özgürlükler, sürdürülebilir kalkınma gibi prensiplerin meşru düzlemde yayılması ve üçüncü ülkelerin bu prensipler ışığında davranmaya ikna edilmeleri AB’nin normatif gücünün var olup olmadığını kanıtlayacak olan göstergelerdendir (Yıldız, 2015: 209).

Normatif güç ile diğer güçler arasındaki farkların neler olduğu da oldukça tartışmalıdır. Kavalski’ye göre “asimetrik ilişkilerin nasıl idare edildiği” (2013: 248) gücün doğasını belirler. Buna ek olarak, Kavalski normatif gücün çoğunlukla “diğer aktörlerin tepkilerinin çerçevesini belirlemek” (2013: 250) ile ilgili olduğunu öne sürer. Ama bu argümanla bakılan her bir örnek olayın sonucu birbirinden farklı olabilir. (Örneğin;

³ Realist perspektiften güç kavramıyla ilgili daha fazla bilgi için: Shmidt, B. C. (2005). Competing Realist Conceptions of Power. *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3), 523-549.

⁴Alexander Wendt’in “Anarchy is What Staes Make of it” makalesinden hareketle güç kavramı bu şekilde yorumlanabilir.

⁵ Duchene’in Sivil Güç Avrupa söyleminin detaylı analizi için: Orbie, J. (2006). Civilian Power Europe: Review of the Original and Current Debates, *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*. 41(1), 123–128.

Normatif gücün Soğuk savaş sonrası Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin demokratikleşme sürecine uygulanmasıyla, Arap Baharı sürecindeki Mısır örneğine uygulanması farklı sonuçları ortaya çıkaracaktır). Tüm bu kavramsal tartışmalar bağlamında Diez, (2005: 615) normatif gücün doğasını “araşsal olarak normatif güç, yalnızca askeri ya da yalnızca ekonomik değil aynı zamanda fikirler ve düşünceler aracılığıyla işleyen bir güçtür” ifadeleriyle özetler.

Normatif gücün “karşılıklı bağımlı” yapısından da söz etmek gerekir. Manners, AB'nin normatif güç kullanımının yanında, diğer aktörlerin bu konuya bakışlarının da öneminden bahseder. Bu bağlamda, AB'nin normatif gücünü tartışırken, diğer aktörlerin tutum ve davranışlarını da incelemek gerekir. Buna ek olarak, Manners (2012: 192-199), normatif gücün üç farklı anlamı olduğunu ileri sürer; bunlar teori, *puissance* ve *pouvoir*'dir. Kısaca bahsetmek gerekirse, AB'nin rollerini ve bu rollerin sınırlarını belirleyen AB Anlaşmaları, AB'nin normatif gücünün teorik boyutu olarak gösterilebilirken, AB'nin ekonomik gücünün göstergelerinden Avrupa-Akdeniz Ortaklığı *puissance*'a örnek teşkil edebilir. AB'nin sivil misyonları ise *pouvoir* kapsamında, yani AB'nin normatif yeteneği/kabiliyeti bağlamında değerlendirilebilir. Bu kabiliyet, maddi teşvikler, fiziki güç ve normatif gerekçelerle de desteklenip sürdürülmektedir. Aşağıdaki tablo, diğer güçlerle beraber AB'nin normatif gücünü özetler niteliktedir:

Tablo 1. AB'nin Dış Politika Araçları ve Güç Kapasiteleri

		AB'nin Dış Politikada Kullandığı Araçlar		
		Sivil Güç	Askeri Güç	Normatif Güç
AB'nin Kapasite Yel pazesi	Etkili	-Ticaret, Ortaklık ve İşbirliği Antlaşmaları -Adaylık perspektifi -İnsani Yardımlar	-Polis ve Askeri Birliklerin Eğitimi -Hukuk devleti ve Sivil Yönetimin güçlendirme misyonları -izleme heyeti misyonları	-Demokrasi -İnsan hakları -Azınlık hakları -Diplomasi
	Orta (Modarete)	-Kalkınma Politikası ve Ekonomik Yardımlar -Ekonomik Yaptırımlar	-Barış Koruma Misyonları	-Sürdürülebilir Kalkınma -Çevre -Enerji
	Etkisiz	Askeri yaptırımlar	-Tek taraflı askeri müdahale -Askeri Harcamalar Çatışmaların önlenmesi	

Kaynak: Aksoy, Uğur (2016: 215)

NORMATİF BİR GÜÇ OLARAK AB SÖYLEMİ: TEMEL ELEŞTİRİ NOKTALARI

AB, her biri üzerinde farklı oranlarda yetki, güç ve söz sahibi olduğu 35 politika alanına sahiptir. Dış Politika alanı ortak yetki alanındadır yani AB üye ülke politikalarından bağımsız değildir. Dolayısıyla, AB'nin normatif

gücüne dair ilk tartışmalar bu noktada ortaya çıkmaktadır; toplumdaki topluma, devletten devlete değişebilme potansiyeli olan norm kavramının göreceliği sorunu. Bu durum, yarattığı olası çok seslilikten ötürü, AB'nin normatif açıdan bir bütün olarak kendini temsil etmesini de zorlaştırmaktadır.

Bosna'da yaşanan krizle etkili bir şekilde başa çıkamamasının ardından, Arap İsyanları sırasında da etkisiz kalmasıyla birlikte Birliğin normatif gücüne dair eleştiriler artmıştır. Adrian Hyde-Price, AB'ye atfedilen normatif gücü eleştirenler arasında yer alırken, “Birliğin uluslararası bir aktör olarak sadece deklare edici bir siyaset izlemesi ve zorlayıcı bir araca sahip olmaması durumu aslında onun bariz şekilde güçsüzlüğünün bir yansıması olurken, bu durum aynı zamanda gücünün kaynağını da oluşturmaktadır” (2006: 217) diyerek görüşlerini dile getirmektedir.

Mark Pollack (2012: 199-204) ise “AB'nin büyük ölçüde kaynaklarını ikiyüzlü bir şekilde kullandığı ve özünde, sözde evrensel normlar adı altında kendi çıkarlarını gözetmesinden ötürü geleneksel aktörlerden bir farkı olmadığını” ifade eder.

“AB'nin dünya meselelerindeki rolünün dikkatli bir okuması, kahraman “Normatif Güç Avrupa” imajından çok daha karmaşık ve ayrıntılı bir hikâyeye sunar. İnsan haklarına, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne inananlar için çağdaş AB ve üye ülkelerinin dengeli bir şekilde dünyada iyilik için bir güç teşkil ettiklerine dair çok az şüphe mevcuttur. Fakat, bu iyilik adına olan gücü gelecekte de anlamak ve kullanmak isteyenler için, salt normatif bir güç olarak AB'nin kahramansı ve ideal imaj yükünden kurtulmaya çalışıp karmaşık maddi ve normatif tercihleri ve AB'yi hayranlık duyulması olarak gösteren gücü olduğu kadar aynı zamanda AB'yi kusurlu, tutarsız ve bazen de uluslararası sahnede kendi değerlerinin savunucusu olmakta aciz kalan yönlerini de anlamaya çalışsak daha iyi bir amaca hizmet edilmiş olur.” (Pollack, 2012: 204).

Pollack (2002), sadece iyi yönlerine odaklanılıp kusurlu yönlerinin çoğu zaman göz ardı edilmesinden dolayı AB'nin normatif gücünü sorunlu görür. Bu argüman da daha fazla tartışmaya olanak sağlar. Farklı bir bakış açısı sunan Wallerstein ise Avrupa evrenselciliği ve ahlaki haklılaştırmalar bağlamında tarihsel sürece ve kısmi tekerrüre atıfta bulunarak bu ahlaki haklılaştırmaların “16. yüzyılda doğal hukuka döndürme; 19. yüzyılda medenileştirme misyonu ve 20. yüzyıl sonu ile 21. yüzyılda ise insan hakları ve demokrasi” (2010: 39) olduğunu ifade eder, diğer bir deyişle, AB örneğinde ise normatif güç söylemi ve pratikleri bu haklılaştırma bağlamında ele alınabilir.

AB NORMATİF GÜÇLERLE DONATILMIŞ SORUMLU BİR KOMŞU MU?

Daha önce de belirtildiği üzere AB kendisini sorumlu bir komşu olarak tanımlamaktadır. Coğrafi olarak “çalkantılı siyasi değişikliklerden geçmiş ya da hala geçmekte olan” (Europa) pek çok ülke tarafından çevrili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, bu geçişlerin daha yumuşak bir zeminde ilerlemesi için “Avrupa Komşuluk politikasının Avrupa Birliği'nin sınırlarındaki ülkelerde daha pürüzsüz ve samimi bir ilişki gütmeyi amaçladığını” (Europa) da ifade etmektedir. Lizbon Anlaşması da AB'nin temsil ettiği normatif gücü şu şekilde vurgulamaktadır:

“Birlik, dış dünya ile ilişkilerinde kendi değerlerini, çıkarlarını savunur ve destekler ve vatandaşlarının korunmasına katkı sağlar. Barışa, güvenliğe, dünyanın sürdürülebilir kalkınmasına, halklar arasında dayanışma ve karşılıklı saygıya, serbest ve dürüst ticarete, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ve çocuk hakları başta olmak üzere insan haklarının korunmasına ve Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan ilkelere saygı gösterilmesi de dahil uluslararası hukuka titizlikle uyulmasına ve uluslararası hukukun geliştirilmesine katkıda bulunur.” (Lizbon Ant. Md. 3/5)

Holland gibi bazı akademisyenler AB'nin dış dünya ile ilişkisini “gelişigüzel düzenlenmiş bir politika alanı” olarak yorumlamaktadırlar (Holland, 2003:161-175). Bu bakımdan komşuluk politikası, ticaret kanallarını açarak ve vize meselelerinde iş birliği yürüterek AB'nin ekonomik bir güç olduğu söylemini vurgularken, bir yandan da demokrasi ve insan haklarını bu politika alanının bir parçası olarak teşvik edip, normatif güç Avrupa söylemini vurgular. Bu bakımdan incelendiğinde, AB'nin Romanya, Bulgaristan ve Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için normatif bir güç teşkil ettiği iddia edilebilir; fakat Afrika⁶ ve Ortadoğu'daki ülkeler için normatif güç söylemi daha önce de belirtildiği üzere pek geçerli görünmemektedir. Öte yandan, AB'nin niçin komşularına yardım etmesi gerektiği, geçmişten günümüze komşuluk çerçevesinde değerlendirdiği ülkeler için neler yaptığı ve komşulara karşı sorumluluğun nerede başlayıp nerede bittiği çoğu zaman cevaplanamayan ve tartışmalı sorulardandır. Bu soruların detayına inildiğinde, bazı çalışmalar AB'yi neo-kolonyal bir güç olarak tanımlar (Cebeci, 2012: 563-583). Cebeci, AB için ideal bir imaj ve temsil inşa edildiğini öne sürerek sözde “ideal bir güç olarak Avrupa söylemi” meta anlatisinin oluşturulduğunu ifade etmektedir (Cebeci, 2012: 563-583). Cameron da Avrupa'nın kolonyal yönetiminin hala etkili olduğunu gelişmekte olan ülkelerin Avrupa'yı nasıl gördüğünü inceleyerek anlatır (Cameron, 2007: 159). Bu bakımdan Pollack'ın, AB'nin yalnızca gücün imajını değiştirip içeriğini ve amacını değiştirmediğini savunduğu argümanı da bu iddiayı destekler niteliktedir

⁶ Birliğin Afrika ile ilişkileri için: Cameron, 166.

(Pollack, 2012). Avrupa kıtası dışına adım atıldığında, AB'nin normatif gücünün pek çok örnekte etkin olmadığı gözlemlenir. Bu durumun en olası sebeplerinden biri dış politika gibi oldukça hükümetlerarası alanda kalmış politika alanları söz konusu olduğunda, AB'nin kendi içindeki kurumsal süreçlere takılı kalan, krizlere kısa süreli etkilerle uzun süreli çözümler sunan pasif etkisi (Noutcheva, 2015:19-36) örnek olarak gösterilir.

SONUÇ

Yüzyıllar boyunca güç ve gücün kullanımının ulus devletlerin tekelinde olduğuna dair hakim düşünce, AB deneyimi ile nispeten de olsa değişmiştir. Bu durumda değişiklik kavramı AB'nin eylemlerini anlamada elzem bir kavram olarak düşünülebilir. Ekonomik bütünleşme hareketi ve bir barış projesi olarak ortaya çıkan ve sonrasında nispeten güçlü bir aktöre evrilen AB'de değişim kavramını gözlemlemek mümkündür. Etkinliği ve başarısı konusunda tartışmalar olsa da AB'nin ekonomik bir güç ya da dönüştürücü bir güç olarak varlığı inkar edilemez. Aynı şekilde normatif güç olması hususunda da birbirinden farklı yaklaşımlar vardır. Bu farklılıklar, AB'nin dönemsel ve mekânsal olarak normatif güç olarak etkinliği ve tutarlılığı bağlamlarında ele alınmaktadır. Örneğin Soğuk Savaş sonrası dönemde bazı ülkelere dair yaptırımlarının olması ve bu yaptırımların olumlu sonuç vermesi, Birliğin normatif gücüne örnek olarak gösterilmekte ve kısıtlı olsa da böyle bir güç unsurunun varlığı kabul edilmektedir. Ayrıca, demokrasilerinin konsolidasyonu için 1970'li yıllarda üyelik için birliğe başvuran Yunanistan örneği ve Soğuk Savaş Sonrası yine benzer sebeplerle Birlikte yer almak isteyen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin durumu göz önünde bulundurulduğunda, Birliğin normatif gücünden söz etmek yine mümkündür. Eğitim ve kültürel politikalar alanındaki birlik uygulamalarında da Birliğin normatif gücü hissedilmektedir.

Öte yandan, özellikle dış politikayı ilgilendiren konularda, kriz çözmedeki yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda normatif güç olması ve etkinliği konusu tartışmalıdır. AB'nin Suriye'deki krizi, demokratik ve diplomatik yollarla çözme çabası ve söylemlerinin şimdiye kadar krizin çözümüne yönelik görünür bir etkisinin olmaması da normatif güç olarak güç kaybettiği ve hatta şu an böyle güç unsuru olup olmadığı konusunu tartışmaya açmaktadır. Manners'a göre, demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlükler, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal dayanışma gibi temel ilke ve yaklaşımların üçüncü ülkeler tarafından kabul görmesi ve bu yönde davranmaya ikna edilmeleri AB'nin normatif güç olup olmadığını belirleyen önemli kriterlerdir. Son dönem AB'nin kriz alanlarındaki etkinliğine bakıldığında, üçüncü ülkeleri bu ilkeler ışığında ikna ve etki gücünün oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Bu duruma, 1995 yılında başlatılan Akdeniz

ülkeleri ile bölgesel düzeyde ilişkilerin geliştirilmesini hedefleyen Barcelona Süreci'ndeki başarısızlık da eklenebilir. Nitekim bu süreçte de AB, serbest ticaret bölgesi ve mali-tekniik yardımların bölge ülkelerine ödül olarak sunulmasının yanında hukukun üstünlüğü, insan hakları ve demokrasinin güçlendirilmesi projesi ile bu ülkeleri siyasi bir dönüşüm içine de sokmak istemiş, ancak söz konusu normatif yaklaşım ve koşulluluğun bir karşılığı olmamıştır (Turan, 2015: 220-221). Söz konusu ülkelere üyelik perspektifi sunulmaması ve bu ortaklıktan tek karlı çıkacak olanın AB olacağı düşüncesi de bu durumda etkilidir.

Cebeci'nin de ifadesiyle: "AB'nin sürekli olarak "normatif", 'sivil', 'barışçıl', 'medenileştirici' gibi olumlu sıfatlarla tanımlanması onu kaçınılmaz olarak diğer uluslararası aktörlere göre üstün bir konuma sokmakta ve bu konumdan aldığı güçle başka ülkeler ve toplumlar için 'normal', 'doğru' ve 'en iyisi' nin ne olduğunu belirlemesine imkân vermektedir. Bu da başlı başına bir sorundur; çünkü bu olumlu söylemler, bir şekilde ve belki de kaçınılmaz olarak, AB'nin - çoğu zaman üye ülkelerinin çıkarlarını sürdürülen - politikalarını meşrulaştıran birer pratik haline gelmektedir" (Cebeci, 2015: 42-43). Normatif gücün uygulama alanlarında bu düşünce yoğunlaştığında ise, AB'nin norm yayma hedefi muhatap kaybetmekte ve sonuçsuz kalmaktadır. Son dönem yaşanan gelişmeler de bunu destekler niteliktedir.

2000'li yılların başından bu yana, geniş ve kapsamlı bir şekilde çalışılan, geliştirilen ve güncel vakalara uygulanan normatif güç kavramı Türkçe literatürde pek sık karşımıza çıkmamaktadır. Bu çalışmanın birincil amacı, literatürün belli başlı kaynaklarına atıfta bulunarak, kavramsal da olsa gelecekteki Türkçe çalışmalara zemin hazırlamaktır. Konuya dair literatürdeki belli başlı çalışmaları inceleyen bu makalede, normatif bir güç olarak Avrupa söylemine dair temel tartışmalara yer verilmiş ve son dönemde AB'nin normatif gücünün pasifize olduğu, etkinliğini kaybetmekten öte böyle bir güç olarak varlığını sürdürüp sürdürmediğine dair derin tartışmaların yapıldığı vurgulanmıştır. Bu çalışma ile, Türkçe literatürde az yer bulan normatif güç konusuna dair genel bir çerçeve çizilmesi hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- AKAY, B. ve TÜRKAY, O. (2014). "Uluslararasılaşmış Bir Sektörde Rekabet Gücü Neye Bağlıdır? Araç Kiralama İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma", Kastamonu Üniversitesi İİBF Dergisi (5): 37-54.
- BRETHERTON, C. ve VOGLER, J. (2006). The European Union as Global Actor, Routledge, New York.
- CAMERON, F. (2007). An Introduction to European Foreign Policy, Routledge, London ve New York.

- CEBECİ, M. (2012). “European Foreign Policy Research Reconsidered: Constructing an ‘Ideal Power Europe’ through Theory?”. *Millennium: Journal of International Studies*, 40(3): 563–583.
- CEBECİ, M. (2015). “İdeal Güç Avrupa: Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri Üzerinden Bir Çözümleme”. *Marmara Journal of European Studies*, 23(2): 41-57.
- CORNELL UNIVERSITY LIBRARY. “Arab Spring: A Research & Study Guide.” <http://guides.library.cornell.edu/c.php?g=31688&p=200748>, 01.01.2015.
- DIEZ, T. (2005). Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering ‘Normative Power Europe’. *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3): 613–636.
- DIEZ, T. (2013). “Normative power as hegemony”, *Cooperation and Conflict*, 48(2): 194-210.
- EUROPEAN NEIGHBOURHOOD INFO CENTRE. “EU's response to the ‘Arab Spring’: The State-of-Play after Two Years –Egypt.”, http://www.enpi-info.eu/mainmed.php?id=341&id_type=3&lang_id=45020.12.2014.
- EUROPEAN UNION (2013). “EU’s response to the ‘Arab Spring’: The State-of-Play after Two Years”, Brussels.
- GALLIE, W.B. (1956). “Essentially Contested Concepts”, *Proceedings of the Aristotelian Society*, (56):167-198.
- HANSEN, S. ve MARSH, N. (2015). “Normative power and organized hypocrisy: European Union member states’ arms export to Libya”, *European Security*, 24(2): 264-286.
- Holland, M. (2003). 20/20 Vision? The EU’s Cotonou Partnership Agreement. *The Brown Journal of World Affairs* Winter/Spring – IX(2), 161-175.
- HYDE-PRICE, A. (2006). “‘Normative’ power Europe: a realist critique.” *Journal of European Public Policy*, 13(2): 217-234.
- JONES, J. “Egypt and Europe in the 19th Century”, <http://courses.wcupa.edu/jones/his312/lectures/egypt.html>, 21.12.2014.
- KARAKIR, İ. A. (2014). “Limits of EU Democracy Promotion in the Arab Middle East: The Cases of Egypt and Morocco”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 10(38): 33-67.
- KAVALSKI, E. (2013). “The struggle for recognition of normative powers: Normative power Europe and normative power China in context”, *Cooperation and Conflict* 48(2): 247-267.

- KIM, Nam-K. (2011). "The Democratic Empire of the European Union: A Normative Leader or a Realistic Compromiser?", *The Korean Journal of Defense Analysis*, 23(4): 537–555.
- KUGEL, L. "Is the European Union a Normative Power?" *E-International Relations Students*. <http://www.e-ir.info/2012/04/15/is-the-european-union-a-normative-power/>, 02.01.2015.
- LISBON TREATY. (2007). http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm, 20.11.2013.
- MANNERS, I. (2002). "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?" *Journal of Common Market Studies*, 40(2): 235–58.
- MANNERS, I. (2012). "The European Union's Normative Power in Global Politics," 192-199, (Ed.) ZIMMERMANN, H. ve DÜR A., in *Key Controversies in European Integration*, Palgrave Macmillan, New York.
- MANNERS, I. (2015). "Sociology of Knowledge and Production of Normative Power in the European Union's External Actions", *Journal of European Integration*, 37(2): 299-318.
- NOUTCHEVA, G. (2015). "Institutional Governance of European Neighbourhood Policy in the Wake of the Arab Spring", *Journal of European Integration*, 37(1): 19–36.
- PARFITT, T. (1997). "Europe's Mediterranean designs: An analysis of the Euromed relationship with special reference to Egypt", *Third World Quarterly*, 18(5): 865-882.
- PINFARI, M. (2013). "The EU, Egypt and Morsi's Rise and Fall: 'Strategic Patience' and Its Discontent," *Mediterranean Politics*, 18(3): 460–466.
- POLLACK, M. A. (2012). "Living in a Material World: A Critique of 'Normative Power Europe'," 199-204, (Ed.) ZIMMERMANN, H. ve DÜR A., in *Key Controversies in European Integration*, Palgrave Macmillan, New York.
- ROSAMOND, B. (2014). "Three Ways of Speaking Europe to the World: Markets, Peace, Cosmopolitan Duty and the EU's Normative Power", *British Journal of Politics and International Relations*, (6): 133–148.
- SCHUMACHER, T. (2011). "The EU and the Arab Spring: Between Spectatorship and Actress", *Insight Turkey*, 13(3): 107-119.
- TÖMMEL, I (2013). "The New Neighborhood Policy of the EU: An Appropriate Response to the Arab Spring?", *Democracy and Security*, (9): 19-39.

- USUL, A. R. Democracy in Turkey: The Impact of EU Political Conditionality, Routledge, New York.
- WALLERSTEIN, I. (2010). Gücün Retoriği, Avrupa Evrenselciliği, İstanbul, BGST Yayınları.
- WHITE, B. (2001). Understanding European Foreign Policy, Palgrave, New York.
- WHITMAN, R. G. (2013). “The neo-normative turn in theorising the EU’s international presence”, Cooperation and Conflict 48(2): 171-193.
- WIENER, A. (2015). “In the Eye of the Beholder: A Sociology of Knowledge Perspective on Norm Transfer”, Journal of European Integration, 37(2): 211-228.
- YILDIZ, U. B. (2015). Avrupa Birliği’nin Dış İlişkileri, Nobel Yayınları, Ankara.
- ZIELONKA, J. (2013). “Europe’s new civilizing missions: the EU’s normative power discourse”, Journal of Political Ideologies 18(1): 35-55.